

FÀRMACS ... A QUIN PREU?

Gonzalo Fanjul

Departament d'Estudis d'INTERMÓN OXFAM

La Conferència de l'OMC a Doha passarà a la història com una de les grans victòries dels països pobres i la societat civil mundial pel dret de tots a una vida digna.

Els països membres d'aquesta institució van reconèixer en una declaració amb valor legal que no hi ha res a la normativa actual sobre patents que pugui impedir a un país pobre legislar en benefici de la salut pública.

Tot i que la victòria no és encara completa, aquesta notícia és la millor prova del valor de les campanyes i de la involucració de la opinió pública a l'hora d'influenciar la posició dels governs.

Avui, la bretxa sanitària entre països rics i pobres intensifica les desigualtats de renda i d'oportunitats, i mina els esforços per assolir els objectius de desenvolupament humà acordats internacionalment. Moltes de les morts prematures i dels casos d'incapacitat associats amb malalties infeccioses es podrien evitar, reduint així la bretxa en la salut pública, si els pobres tinguessin accés als medicaments. Poder comprar els medicaments només és un dels problemes als quals han de fer front els països pobres, però suposa en sí mateix una barrera insalvable.

Als països més pobres, la major part de la despesa sanitària no surt dels pressupostos nacionals de sanitat o de sistemes d'assegurances, sinó que surt directament dels pressupostos de les famílies. Per als pobres, el cost del tractament de les malalties sovint és prohibitiu. A Zambia, on dues tercers parts de les famílies rurals viuen per sota del llindar de la pobresa, tractar un cas de pneumònia infantil els costa 9 dòlars, una quantitat equivalent a la meitat de l'ingrés familiar mensual.

Quin paper té el comerç internacional i l'OMC en tot això?

Les regles internacionals del comerç, dictades pels governs del Nord i les empreses farmacèutiques, i gestionades sota els auspicis de l'Organització Mundial del Comerç (OMC), reduiran encara més l'accés dels pobres a medicaments vitals.

a) Les patents, dret de monopoli?

Sota el règim de propietat intel·lectual de l'OMC, tots els països membres han d'atorgar drets exclusius de comercialització als propietaris de les patents sobre productes farmacèutics, durant un període de 20 anys, com a mínim. En restringir el dret dels governs de permetre la producció, comercialització i importació de còpies de cost més baix – anomenades “genèriques” – de medicaments patentats, les reglamentacions de l'OMC restringiran la competència, augmentaran els preus i reduiran encara més el ja prou limitat accés dels pobres a medicaments vitals.

No es tracta d'una amenaça llunyana. L'aplicació d'unes normes més estrictes sobre patents als productes mèdics ja està causant seriosos problemes en la lluita contra diverses malalties infeccioses (com la diarrea o la pneumònia infantil), però resulta especialment dramàtic el cas del VIH/SIDA.

Les versions patentades de les teràpies antiretrovirals, que s'utilitzen per mantenir el VIH sota control, i d'altres medicaments eficaços contra les malalties que l'acompanyen i causen infeccions oportunistes, costen habitualment 3 i 5 vegades més que els seus equivalents genèrics.

A països amb un elevat nombre d'afectats i una saturació crònica dels pressupostos de sanitat, la diferència de preus pot suposar l'exclusió de milions de persones d'un tractament efectiu.

b) *L'actitud de les empreses*

És difícil defensar que el VIH/SIDA no representa una emergència nacional a Sud-àfrica (on es preveu que reduirà l'esperança de vida en 20 anys, cap al 2010), o a Tailàndia (on gairebé hi ha un milió d'afectats).

Això no obstant, en tots dos casos els esforços per subministrar medicaments genèrics més barats s'han trobat amb recusacions legals efectuades per empreses extraordinàriament poderoses.

A Kènia, la quarta part de la població adulta és VIH positiva, però menys d'un dos per cent rep tractament antiretroviral. Si el país pogués importar de Tailàndia fluconazol, usat per tractar la meningitis cryptococcal (una infecció oportunista associada amb el VIH/SIDA), es reduiria el cost anual del tractament de 3.000 dòlars a 104 dòlars. Tanmateix, el propietari de la patent, l'empresa Pfizer, ha pressionat per detenir aquestes importacions.

Més recentment, el gegant farmacèutic GlaxoSmithKline, ha amenaçat amb actuar contra els importadors de productes mèdics a Ghana i Uganda. El seu “crim”: tractar d'importar còpies del seu medicament patentat Combivir, un antiretroviral per al tractament del VIH, a menys d'un terç del preu del producte de marca.

No es tracta de casos aïllats. L'aplicació de les normes sobre patents de l'OMC s'ha estat fent amb el teló de fons d'una intensa campanya duta a terme per la indústria farmacèutica, que bé pot erosionar la protecció de la salut pública que ofereixen les disposicions sobre salvaguardes.

Aquesta campanya ha estat dirigida pel Pharmaceutical Research and Manufacturers of America (PhRMA), un dels *lobbies* industrials amb una influència política més gran i més

ben finançats del món. La principal causa del poder de PhRMA és la seva influència sobre la Representació Comercial dels Estats Units (USTR).

Conclusions i recomanacions

Poques vegades les organitzacions de la societat civil ens hem trobat davant d'un exemple tan clar de 'víctimes' i 'brètols'. El cas de Sud-àfrica és un bon exemple del poder d'un govern quan s'uneix a la societat civil internacional en defensa del dret a la salut.

El 1997, Mandela va introduir una reforma legal que permetia comprar medicaments més barats per combatre la SIDA, la tuberculosi i altres malalties infeccioses. 39 empreses farmacèutiques iniciaren un procés legal que va obligar a paralitzar aquestes compres. En aquests tres anys, han mort a causa de la SIDA 400.000 persones.

Hi ha d'altres antecedents importants, com el fet que el govern dels EUA acabés retirant una demanda contra el Brasil davant els tribunals de l'OMC en condicions similars a les de Sud-àfrica.

El resultat d'aquesta important pressió pública ha estat aconseguir una victòria sense precedents a la Conferència Ministerial de la OMC que va tenir lloc a Doha fa pocs mesos, que reconeix amb claredat el dret de tots a la salut pública. Queda per resoldre el dret d'un país a exportar genèrics a un altre que vulgui prendre mesures en benefici de la salut pública i que no tingui capacitat de produir-los, un tema que no va quedar tancat a Doha i que exigirà tot l'esforç de l'opinió pública durant els propers mesos.

Queda molt per fer. Si volem donar una solució a aquest problema, *què han de fer...*

... les indústries farmacèutiques?

- Reduir el preu dels medicaments essencials als països en desenvolupament.
- No sol·licitar als països pobres el respecte estricte dels seus drets de patent sobre els medicaments essencials.
- No forçar els països pobres a parar la producció i importació de medicaments genèrics més barats.
- Contribuir amb un percentatge anual de les vendes de productes que els reporten grans beneficis, al fons internacional per a investigació esmentat.

... els governs dels països industrialitzats?

- No fer servir sancions comercials per exigir alts nivells de protecció de les patents als països pobres.
- No defensar davant l'OMC els interessos empresarials per sobre de la salut de les persones.

... l'OMC?

- Ecurçar la durada de la protecció de les patents sobre productes farmacèutics.
- Assegurar l'aplicació efectiva d'importació de genèrics, permetent als països productors la seva exportació per raons de salut pública.

El contingut d'aquest article està basat en els documents publicats per *Intermon Oxfam* dins de la seva campanya *Patents, a quin preu?*

Per participar-hi o per més informació sobre el tema visita www.IntermonOxfam.org/patentes, o trucan's al 902 330 331. També trobaràs informació interessant a la pàgina de "*Metges sense Fronteres*" (www.msf.es).